

Informaatihoek Belcomjning Dutch
Foto: Peter Cox

Foto: Jannes Linders

In gesprek met de nieuwe conservator: Annie Fletcher

‘Vormen van Verzet’

Het Apollohuis: een platform voor de vrije kunsten

Maria Eichhorn Aktiengesellschaft:
een niet bestaand kunstwerk

Vrienden en vrijwilligers en hun bijdrage aan het museum

Kroniek van een Kunstminnaar

Agenda

Vriendenactiviteiten

De rode draad van dit Journaal

Vragen over Kunst

Het Van Abbemuseum onderscheidt zich door Kunst te exposeren die vragen en discussie oproept; want Kunst heeft wat te zeggen over de actuele samenleving. De tentoonstelling 'Maria Eichhorn Aktiengesellschaft' leidt tot vragen over de relatie tussen de economische en artistieke waarde van kunst. Een van onze redactieleden gaat vragenderwijs in op deze kwestie. In 'Vormen van Verzet' een terugblik op een geruchtmakende episode van sociale actie, gezien vanuit kunstenaarsoogpunt. Neemt Phillip van den Bossche hiermee afscheid van Van Abbe, Annie Fletcher begint haar werk als conservator met haar visie op de rol van kunstenaars bij vragen over

culturele identiteit. Liesbeth Schreuder beluisterde haar verhelderende toelichting op het spraakmakende project Be[com]ing Dutch en tekende deze op. Zoals uit een andere redactionele bijdrage blijkt, gaan ook de vele vrijwilligers in het museum de discussie met bezoekers niet uit de weg. En de Kunstkroniek is gewijd aan woorden over Kunst...

Dit en nog veel meer in dit *Journaal*; alles ten gunste van de dialoog tussen kunstenaars en publiek.

Nick van Broekhoven, eindredacteur.

In gesprek met een nieuwe conservator: Annie Fletcher

Liesbeth Schreuder sprak met haar

Op 1 november 2007 zal Annie Fletcher als conservator toetreden tot het artistieke team van het Van Abbe. Vanaf augustus 2006 was zij al in dienst van het museum, vooral als projectleider en conservator van Be[com]ing Dutch, het project waarvoor het Van Abbemuseum de Stimuleringsprijs voor Culturele Diversiteit 2006 van de Mondriaan Stichting heeft gewonnen. Nu wordt zij als conservator de opvolger van Phillip van den Bossche, die naar Oostende vertrekt. Haar curriculum vitae toont een indrukwekkende lijst met scholing en werkzaamheden. Zij heeft een BA in de 'History of Art & Modern History' van het Trinity College in Dublin, een MA in 'History of Art (20th Century)' van Goldsmiths University in Londen en het Curatorial Training Program van De Appel in Amsterdam doorlopen. Als freelance conservator is zij vervolgens betrokken bij diverse projecten, waaronder 'The Cork Caucus' in 2005 samen met Charles Esche. Momenteel organiseert ze samen met Frederique Bergholtz tentoonstellingen over bijvoorbeeld Performance en Identiteit en de rol van het feminisme in de kunst. Verder is ze docent bij het Piet Zwart Instituut in Rotterdam en bij De Appel in Amsterdam. Ondanks dit drukke programma vonden we Annie bereid zichzelf nader aan ons voor te stellen en vooral ook haar visie op het Be[com]ing Dutch project weer te geven.

Je werkt aan zoveel verschillende projecten.

Vind je het dan wel leuk dat je je hier min of meer gaat vastleggen?

"Ja, het is een verschil, maar ik vind het echt leuk! Het is een van de meest radicale en flexibele instituten

die ik ken. En de visie van Charles, zijn politieke benadering van kunst, sluit volledig aan bij mijn opvattingen. Ik ken hem al langer van een vorige samenwerking bij de 'Cork Caucus'. Daarna hebben we samen het Be[com]ing Dutch programma

geschreven. Ik vind het prettig dat ik me nu nog intensiever met het project kan bezighouden. Het ligt ook in mijn bedoeling om hier in Eindhoven te gaan wonen. Het feit dat ik me verbind aan een museum geeft me de kans een relatie op te bouwen met het publiek. Een van de meest wezenlijke taken van een conservator vind ik me constant af te vragen: waar ben ik mee bezig, tot wie richt ik mij? Ik wil niet werken voor een abstract publiek, ik wil weten wat de omstandigheden zijn waarin ik als conservator moet produceren."

Denk je, dat het Eindhovense publiek lastig is om voor te werken?

"Wat voor hier geldt, geldt ook voor Amsterdam of Londen. Het kost een beetje tijd en geduld om een publiek te bereiken. Kijk naar het Van Abbe. De eerste twee jaar na het aantreden van Charles was ons beleid nieuw voor het publiek. Nu is het voor de meeste mensen wel duidelijk dat we ze een keuze bieden. Alles is mogelijk. Bezoekers kunnen nog steeds genieten van een meesterwerk van bv. Picasso. In dit verband was de Zomertoer een groot succes. Tegelijkertijd bieden we het publiek ook een andere tentoonstellingswijze aan, door bijvoorbeeld een Picasso in relatie met nieuw werk in een andere context te presenteren."

En dan Be[com]ing Dutch, hoe staat het met dit project?

"In november en begin december organiseren we de Caucus, een bijeenkomst waar kunstenaars en andere creatieve denkers gaan debatteren over begrippen als culturele identiteit. Het is vergelijkbaar met de Cork Caucus in die zin, dat we door de problematiek in een stad als Eindhoven proberen in te gaan op wereldvraagstukken. Iedere stad heeft z'n eigen dynamiek. Een onderwerp als culturele identiteit in relatie tot immigratie speelt natuurlijk een actuele en essentiële rol in de grotere steden. Maar hier in Eindhoven speelt het ook, zeg maar op microniveau. Hier is het vraagstuk misschien wel beter te beschrijven. De titel van het project is ook een duidelijke opstap naar de beantwoording van vragen zoals: wie is nu hier, wat is Nederlands, en hoe denken we over een collectieve identiteit in deze constant veranderende wereld? Tot nu toe is het een zeer belangrijk politiek vraagstuk. Denk aan de vorige regering, die integratie en het becoming Dutch (d.w.z. 'Nederlands worden') verplicht stelde. Maar wat is dan 'Dutch'? Voor de antwoorden op deze vragen zoeken we lokale, nationale en internationale sprekers. De reacties tot nu toe zijn geweldig. De oproep voor deelname aan de Caucus is nog maar net wereldwijd op het Internet gelanceerd en nu al hebben we ruim 4000 hits. Gelukkig word ik bij de verwerking ervan geholpen

Annie Fletcher bij de informatiehoek van Be[com]ing Dutch. Foto: Ton Wijkman

door Remco de Blaaij en Ivet Reyes Maturano. Aan de hand van een serieuze vragenlijst selecteren we de deelnemers die gedurende 4 weken hier aanwezig zijn. Zij volgen diverse workshops en discussies, daarnaast zijn er lezingen en debatten waarbij een breder publiek kan meeluisteren en praten. Ook de Museumnacht op 17 november is onderdeel van de Caucus."

Wat is de rol van de kunstenaars in deze discussie?

"Ik vind het essentieel, dat kunstenaars bij de discussie betrokken worden. We zijn hier in het museum om kunst te ondersteunen en te ontwikkelen; kunst is natuurlijk onze 'core business'. Maar wij hoeven kunstenaars niet te beschermen tegen de wereld. Kunstenaars kunnen net zo goed hun visie geven op vragen over culturele identiteit. Naar mijn overtuiging heeft juist kunst zoveel te zeggen over de hedendaagse samenleving. Kunstenaars putten al zolang ideeën uit de wereld om hen heen. Het is juist een compliment voor kunstenaars om ze in deze discussie in te brengen als creatieve denkers met de beste filosofen en sociologen ter wereld. Kunst heeft juist een belangrijke rol in de politieke, de sociologische, de historische en de economische vraagstukken. En tot nu toe is kunst er niet bij betrokken. Misschien omdat kunst altijd in het museum blijft. Dus wij willen de wereld nu in het museum brengen en de kunst naar buiten. Wij willen een moment creëren, waarbij ideeën worden uitgewisseld in order to measure the temperature of the time.

Op de website www.becomingdutch.com kunt u meer informatie vinden over het project. Bij de informatiebalie van het museum ligt bovendien een woordenboekje, waarin de belangrijkste begrippen helder worden uitgelegd. Ook is er in de hal bij de museumwinkel een informatiehoek over het project ingericht.

‘Vormen van Verzet’

‘Avant-garde’ is een oud begrip dat gebruikt werd om de voorhoede van een strijdmacht aan te duiden. Het zijn de strijders die de durf de moed hebben om een terrein te betreden dat nieuw is, vol van gevaar en beloften. Daarom is het niet zo vreemd dat kunstenaars het begrip ‘avant-garde’ als geuzennaam annexeren. De actief in de wereld staande kunstenaar kan zich bezighouden met een wereld die er nog niet is, maar wenkt om daar binnen te treden. De tentoonstelling ‘Vormen van Verzet’ laat kunstenaars aan het woord die bereid zijn vol passie en kritiek hun kunst als wegbereider in te zetten voor een komende maatschappij.

Phillip Van de Bossche lichtte zijn laatste tentoonstelling toe. Foto: Bram Saeys

In 1866 verschijnt een artikel in het Parijse dagblad ‘Événement’ dat een ongehoord schandaal veroorzaakt. Het is geschreven door de jonge Zola onder het pseudoniem ‘Claude’. Woedende lezers verscheuren het dagblad op straat en de hoofdredactie wordt overstelpt met ingezonden brieven. Zola verdedigt in dit artikel de jonge kunstenaars die de moed hebben een stap vooruit te doen, een stap verder dan het tot dan geaccepteerd schoonheidsideaal van de gemiddelde burger. Hij betoogt dat de kunstenaar in zijn strijd een symbool is voor het vrije individu. Het begriploze publiek, dat hij typeert als ‘de trage massa’ accepteert de snelle verandering niet. “Originaliteit”, zegt hij, “is de grote boeman. De nieuwe weg maakt ons bang. We hebben vermoeden van onbekende afgronden en weigeren voorwaarts te gaan”.

Wat is kunst?

De tentoonstelling ‘Vormen van Verzet’ wil het verhaal vertellen van de kunst die het onacceptabel vindt om als decoratie te fungeren. Kunst moet meer zijn dan de productie van schone schijn. Vanuit de rol van de individuele kunstenaar ontwikkelt het verhaal zich: het laat kunstenaars zien die nu in onze

actualiteit via artistieke vormen werken aan politieke bewustwording, maar ook gefocust zijn op andere maatschappelijke aspecten zoals multi-culturaliteit, seksuele identiteit, milieuproblematiek, evolutie, religie. Hun engagement kan het artistieke karakter van hun werk overstijgen. In de betrokkenheid om de wereld te verbeteren, offeren ze meermalen het artistieke belang van hun werk op.

Na de oorlog

Het verhaal wordt in de tentoonstelling in een aantal hoofdstukken verteld. Het beginpunt is 1871 als in Frankrijk de Parijse Commune het bestuur overneemt na het echec van de Frans-Duitse oorlog. De Commune is een voorbeeld van geslaagd verzet van arbeiders tegen de hogere klassen. De burger, de ‘gewone man’ komt in beeld als degene die vorm gaat geven aan de maatschappij. Kunstenaars als Courbet en Manet ontketen artistiek gezien de revolutie met het idee dat kunst de ware realiteit moet laten zien. Kunst is in essentie niet meer het mooie academische plaatje dat men op afroep kan bestellen. Hij is onafhankelijk van hof, adel en kerk en kiest zijn eigen onderwerpen en publiek.

Na de Revolutie de ‘Arbeiders Club’

De politieke en maatschappelijke ontwikkeling in het Rusland van 1917 is het tweede deel van het verhaal. De prelude in Frankrijk wordt in verhevigde mate voortgezet in Rusland. Na 1917 wordt de kunst functioneel anders. Kunstenaars begrijpen dat ze een aanzienlijke bijdrage kunnen leveren aan een nieuwe maatschappij. Bij deze nieuwe maatschappij hoort een nieuwe kunst die zich niet alleen onderscheidt door nieuwe ideeën, maar ook door nieuwe vormen. De kunst moet de essentie van het leven laten zien en dat kan niet meer door de oude figuratieve vormen te gebruiken. Abstracte vormen zijn helder en maken in een oogopslag duidelijk wat de essentie van het werk is in de maatschappelijke context. Naast Malevitsj en Lissitzky is vooral het werk van Rodchenko prominent aanwezig. In de reconstructie van zijn ‘Arbeiders Club’ worden de idealen van

Lenin zichtbaar: educatie, geletterdheid en elektrificatie. In de Arbeiders Club kan de arbeider zich ontspannen, maar hij moet wel willen leren. Lezen en schaken zijn onontbeerlijk. Elektrificatie zorgt daarbij voor de verlichting. Zonder licht is alles duister en kan educatie niet plaatsvinden. Het portret van Lenin hangt als voortzetting van de Russische icontraditie aan de muur. De bezoekers in deze zaal worden uitgenodigd om deel te nemen aan dit proces door zelf te schaken, te lezen en te schrijven.

Bauhaus en de Berlijnse Muur

Het verhaal gaat verder via Bauhaus, de Praagse Lente en Parijs, mei 1968, als de politieke bewustwording vanuit studenten en kunstenaars zich manifesteert. De Chileense Brigada Ramona Parra die haar verzet tegen het politieke systeem in grote murals toonde, maakt speciaal voor deze tentoonstelling een grote muurschildering. In dezelfde zaal, op de tegenoverliggende wand, zal de Eindhovense kunstenaar Bart Hermens een reconstructie maken van een muurschildering uit Maputo, Mozambique, die gebruikt werd als middel in de strijd van de bevrijdingsbeweging Frelimo.

Na de val van de Berlijnse muur verandert de wereld opnieuw drastisch: het begrip avant-garde is slechts geworden. De kunstenaar als voorbereider van een nieuwe maatschappij lijkt zijn rol te verliezen. Economische motieven krijgen voorrang. Wil de kunstenaar zand kunnen blijven strooien in de raderen van de maatschappelijke werkelijkheid, dan moeten andere wegen gezocht worden. Disobedience, gepresenteerd door Marco Scottini, is via zijn archief een representant van kunstvormen uit het begin van onze eenentwintigste eeuw. Kunstenaars uit dit archief gebruiken video-installaties als instrument en willen een platform zijn voor de discussie over artistieke praktijk en politieke actie.

Beeld van een ontwikkeling

De tentoonstelling bestrijkt een groot tijdsgebied

waarin de wereld aanmerkelijk van gezicht is veranderd. De vele verschillende items die aangesneden worden laten de snelle actie van deze evolutie zien. ‘Vormen van Verzet’ is een expositie waar men op bezoek kan gaan, maar ook een tentoonstelling om een periode van sociale actie vanuit kunstenaars-oogpunt uitgebreid te bestuderen.

Afscheidstentoonstelling van Phillip Van den Bossche

Een van de samenstellers van de tentoonstelling is Phillip Van den Bossche. Phillip is vanaf eind 2001 conservator bij het Van Abbemuseum. Zijn medewerking aan ‘Vormen van Verzet’ is zijn afscheid van Eindhoven. Hij zal zijn loopbaan voortzetten als directeur-conservator van het Provinciaal Museum voor Moderne Kunst in Oostende. Zijn grote belangstelling voor de periode van 1920 tot de Tweede Wereldoorlog, die vooral door de tentoonstelling ‘De Subversieve Charme van de Bourgeoisie’ een nieuwe impuls kreeg, laat zijn invloed op het eerste deel van ‘Vormen van Verzet’ prominent zien. De collectie van het museum in Oostende zal hem volop gelegenheid bieden zich beleidsmatig en artistiek met deze periode in de Belgische kunst bezig te houden. Zijn voorliefde voor solotentoonstellingen zal hem daarbij de gelegenheid bieden om de kunstenaar op de eerste plaats te zetten en daarbij de dialoog tussen kunstenaar en publiek te activeren.

Superflex

‘Vormen van Verzet’ kunt u beëindigen in het museum-café. De groep Superflex heeft speciaal voor deze tentoonstelling een biertje ontwikkeld: Free Beer, niet gratis. Deze groep ontwikkelt ideeën die hij afstaat aan iedereen, zonder voorbehoud, het zogenaamde ‘open source’ principe. Op deze wijze blijft zijn werk niet beperkt tot de kunstwereld. Een prettig vloeibaar kunstwerk dus voor iedereen....

Piet van Bragt

Brigada Ramona Parra - Ontwerp voor wand-schildering in het Van Abbemuseum

Nieuw in 'Living Archive'

Het Apollohuis:

een platform voor de vrije kunsten

"Het wezenlijke in de kunst is de inhoud, de actualiteit. De kunstenaar moet in zijn werk laten zien waar hij staat." Paul Panhuysen, een van de oprichters van het kunstenaarsinitiatief Het Apollohuis, is daar heel stellig in. "Het gaat erom dat kunstenaars de moed hebben in hun werk voor hun gedachten uit te komen. Maar ze moeten dan wel de mogelijkheid openlaten dat anderen er andere gedachten over hebben." In de nieuwe tentoonstelling in de serie 'Living Archive' staat dit standpunt centraal. 'De verbeelding aan de macht - Het Apollohuis' geeft daarmee een boeiend beeld van een bewogen episode in de Eindhovense kunstgeschiedenis.

Hélène en Paul Panhuysen; een leven met kunstenaars. Foto: Ton Wijkman

Paul Panhuysen en zijn vrouw Hélène bewonen nog steeds het forse hoekpand van 'Het Apollohuis' in de Eindhovense Tongelresestraat. Hij: klein van postuur, bretels, bril type-dienstfiets met zware glazen. Nog steeds vol van zijn idealen, die hij ook graag ventileert. Zij: resoluut, beide benen op de grond, af en toe corrigerend als haar man in z'n enthousiasme al te veel uitweidt. Midden jaren zestig kwam hij uit Den Haag, waar hij bij het Gemeentemuseum werkte, naar Eindhoven. "In die tijd was er in de wereld van de kunst van alles aan de hand", blikt Panhuysen terug. "Vernieuwende kunstenaars zochten een onderkomen voor hun werk; ze kwamen in opstand bij hun zoektocht naar een nieuw publiek. Het was ook de tijd van provo; jonge, geëngageerde mensen zochten nieuwe uitdagingen in een snel veranderende maatschappij." In dat tijdsbeeld haalde Jean Leering, de toenmalige Van Abbedirecteur, Paul Panhuysen naar zijn museum om er hoofd PR en educatie te worden.

Verskillende kunstrichtingen

Het eerste deel van *Living Archive* gaat over die roerige periode. "Het museum is lange tijd een plek geweest waar de conservatie van kunst voorop stond", licht Panhuysen toe. "Bezoekersaantallen

waren niet interessant." Maar de inmiddels aangetreden Leering vond dat het museum 'uit zijn quarantaine' moest komen. Ook het Eindhovense gemeentebestuur begon zich te roeren en wilde wat meer leven in de brouwerij. "Nou, dat hebben ze geweten", zegt Panhuysen. "Om te zorgen dat er meer mensen kwamen, moesten we het anders aanpakken. Het begon met de opening van de Fontana-tentoonstelling, waarbij we musici hebben uitgenodigd. Deze 'Hommage aan Lucio Fontana' werd een groot succes. En omdat ik een groot voorstander ben van het verbinden van verschillende kunstrichtingen, hebben we popmuziek en film in het museum geïntroduceerd. Dat trok veel jongeren, vooral op de avonden en in de weekends. We hadden zelfs een museum-top-tien. Daarnaast vertoonden we culturele films, presenteerden *performances* en organiseerden spannende evenementen voor kinderen." Hij kijkt nog met veel genoegen terug op het moment dat deze activiteiten een hoogtepunt vonden in het *Museumfeest*. "Een programma met muziek, theater, lezingen en films in de zalen van het museum, midden tussen de beeldende kunst. Bekende popgroepen als *Dirty underwear* traden in het museum op. Daar kwamen heel veel mensen op af; de cafés op het Stratumseind bleven die avond leeg. Op een gegeven moment zaten we met zo'n drieduizend mensen binnen. De paar duizend bezoekers die later nog naar het feest kwamen, hebben we op last van de brandweer buiten moeten laten wachten totdat een deel van het publiek weer vertrokken was. En van de gemeente kregen we na afloop te horen dat het museum nooit meer de concurrentie met de horeca mocht aangaan!" Zo was het museumfeest de eerste en voor jaren ook de laatste museumnacht die in Nederland plaatsvond.

Naar buiten

Ook buiten de museummuren gebeurde er het een en ander, en ook hiervan wordt in de ruimten van *Living Archive* verslag gedaan. Aan de hand van foto's, posters, persreacties, publicaties en geluids- en videobanden wordt geprobeerd een beeld van die 'wilde' tijd over te brengen. Hélène Panhuysen, medeorganisator achter veel activiteiten, beheert nog steeds een uitgebreid archief, waarvan een deel nu in het Van Abbemuseum te zien is. Zoals van de 'situaties', een soort happenings in de Globezaal van de stadsschouwburg, met kleurrijke namen als: *Het Grote Zirkus van de Heilige Geest* (ontleend aan de titel van een gedicht van Paul van Ostaïen), *Het Groot Gehaktbal* en de *Kulturele Straatrevolusie* (dat laatste in het Stadswandelpark). Natuurlijk liepen ook hier weer alle vormen van kunst door elkaar: gedichten, beeldende kunst, muziek, geluid, theater. Paul Panhuysen: "Het was een inspirerend samengaan van de kunsten, waarmee bestaande taboes werden doorbroken."

Het Apollohuis

Het Apollohuis werd in 1980 door het echtpaar Panhuysen en Remko Scha opgericht. "Het is ontstaan uit het idee dat het alleen maar goed kan gaan met de kunst als de kunstenaars ook zelf verantwoordelijk zijn voor de presentatie van hun werk", zegt Paul Panhuysen. "Wij wilden dat kunstenaars elkaar niet zien als concurrenten, maar elkaar respecteren in hun keuzes. We wilden dat ze elkaar stimuleren en naar elkaar verwijzen. Daarom gaven wij ze een nieuw platform, anders dan in de kunsthistorische context van een museum of de commerciële uitgangspunten van een galerie." Hij benadrukt dat de verbeelding een grote rol speelde.

Het Apollohuis. Foto: Ton Wijkman

"L'imagination au pouvoir, ofwel de verbeelding aan de macht; dat is altijd de leidraad geweest bij ons werk." Het Apollohuis organiseerde jaarlijks ongeveer twintig tentoonstellingen en installaties en veertig concerten en performances. Daarnaast werden er veel boeken, tapes, grammofoonplaten en cd's uitgegeven. Want er was ook veel muziek te horen, het was in feite één grote interactie van kunstvormen. De invloed reikte over de hele wereld, met uitwisselingsprogramma's van initiatieven in onder andere de VS (New York), Japan en Polen. "Het was een prachtige tijd. Tot de subsidie in 1997 werd stopgezet en we besloten het Apollohuis te sluiten. We zijn nog tot 2001 op andere locaties doorgegaan, maar uiteindelijk hebben we er toch een punt achter gezet." *Living Archive* vertelt de rest van het verhaal ...

Leo Ulrich

Maria Eichhorn Aktiengesellschaft: een niet bestaand kunstwerk

De presentatie van het werk 'Maria Eichhorn Aktiengesellschaft' laat u een niet bestaand kunstwerk zien. Wat u op de wanden ziet afgebeeld zijn geprojecteerde displays. Alleen het stapeltje geld in het kluisje is geen illusie; een keurig stapeltje van honderd biljetten van vijfhonderd euro bijeengehouden door een papieren bandje, is eigenlijk het enige fysieke element van de tentoonstelling. De verwarring van de kijker is verklaarbaar bij het bezoeken van de zaal waarin dit werk van Eichhorn wordt gepresenteerd. De confrontatie met juridische documenten, een hoeveelheid geld en een zeer strakke inrichting, dit alles brengt sommige bezoekers op de gedachte dat hier informatie verkrijgbaar is voor andere tentoongestelde kunstwerken. Deze vorm van het kunstwerk kan de kijkers op het verkeerde been zetten, waardoor zij wel gemotiveerd worden om beter en attenter kennis te nemen van het gebodene. De vraag is of dat een wezenlijk uitgangspunt is bij de vormgeving.

De tentoonstelling 'Maria Eichhorn Aktiengesellschaft' wordt door Maria Eichhorn in 2002 voor de Documenta 11 in Kassel ontwikkeld. Zij richt een naamloze vennootschap op om de werking van het kapitalistische systeem van onze samenleving zichtbaar te maken. Zij doet dat door alle gebruikelijke en noodzakelijke juridische handelingen te verrichten. Maar omdat zij de essentie van het systeem ontmantelt (winst maken) geeft zij een statement af: geld is in de economie de motor die alles in beweging houdt. Met geld kan men kapitaal vermeerderen. Maria Eichhorn zegt dat geld zijn waarde verliest als het niet gebruikt wordt voor waardevermeerdering. Het monetaire systeem maakt de verhoudingen in de maatschappij zichtbaar. Werkloosheid, inflatie en deflatie tonen dat. Geld is waardeloos als het niet in actief kapitaal wordt omgezet. In zoverre is 'Aktiengesellschaft' een statement tegen het kapitalisme.

Naamloze vennootschap

Zij kiest voor haar project de vorm van een naamloze vennootschap. Deze rechtspersoon vormt een van de meest elementaire machten en is het best in staat om het kapitalisme te laten floreren. Een naamloze vennootschap als rechtspersoon kan grootschalig investeren zonder geconfronteerd te worden met de risico's van solistisch zakendoen. Momenteel is de naamloze vennootschap de meest succesvolle rechtspersoon in de internationale zakenwereld.

Maar waar gaat het om bij Kunst?

Maria Eichhorn staat niet alleen in haar visie op de kapitalistische wereld. Verschillende andere kunstenaars hebben hun ongenoegen geuit. "Het heeft te maken met de macht over het geld, en dat het geld ons niet in de macht heeft", zei Jimmy Cauty van

de Engelse band KLF (*Kopyright Liberation Front*). Zij vielen op door hun anarchistische houding tegenover de muziekindustrie, de media en de kunstwereld, die zij beschouwden als een cynische absurde grap. Als zij de muziekindustrie verlaten, halen zij een aantal spraakmakende grappen uit met hun verdiende geld, met als doel aan te tonen dat kunst niet langer om kunst maar om geld draaide. Hun meest verrassende actie kan men op Youtube bekijken. Op 23 augustus 1994 verbrandden zij 20.000 briefjes van 50 Britse ponden, één voor één voor de camera op het Schotse eiland Jura, waarmee ze 1 miljoen pond zelf verdiend geld vernietigden.

Maria Eichhorn stelt verschillende aspecten van geld aan de orde. Als een kunstwerk wordt aangeschaft kan dat leiden tot waardevermeerdering. Eigendom kan inspanningen genereren om de waarde van het kunstwerk te vergroten. Het onderhavige kunstwerk heeft nu juist tot doel om de waardevermeerdering niet te laten plaatsvinden. Door een kunstwerk niet-verkoopbaar te maken is er geen eigendom. Deze naamloze vennootschap heeft geen materiële vorm. De originele documenten worden bewaard in het handelsregister in Berlijn. Ieder die het register bezoekt, kan ze opvragen en daar inzien. Wat nu in het museum getoond wordt, is een registratie van het project, de projectie van kopieën van de stichtingsakte, het kapitaal van vijftigduizend euro, de verschillende documenten die het project begeleiden en een publicatie. Moet het project als kunstwerk wel een materiële vorm hebben, of is een procesmatig karakter toereikend? Maria Eichhorn vraagt zich af of niet-materiële goederen de wettelijk vastgelegde concepten van bezit en eigendom en vermogen ondermijnen. In het Duitse wetboek van Koophandel, artikel 266, wordt een lijst van niet-materiële activa genoemd o.a. concessies, commerciële patenten, licenties, de waarde van het bedrijf en betaalde deposito's. Kortom, kennis en informatie behoren daar nog niet bij. Maria Eichhorn wijst erop dat het bezit van deze specifieke kennis en informatie macht oplevert. De macht verdwijnt als ze gedeeld wordt met anderen. Het project Aktiengesellschaft deelt kennis en informatie met anderen. Daardoor kan de inhoudelijke geldelijke waarde niet vermeerderen.

Vragen en discussie

Het project Aktiengesellschaft roept veel vragen op. Niet alleen maatschappelijk, politiek en economisch,

maar vooral de artistieke betekenis van het werk staat ter discussie. Opnieuw wordt de eeuwige vraag opgeworpen of we hier met een kunstwerk te maken hebben? Deze discussie speelde ook al bij het project van Artur Żmijewski. Is zijn gevangenis en de registratie van het project wel of niet kunst. Of hoort dit project thuis in een instituut voor toegepaste sociale psychologie? Zo kan Aktiengesellschaft een fraai onderwerp zijn voor economiestudenten. Kunst heeft te maken met de maatschappij. En de maatschappij bestaat uit materiële vormen, maar vooral uit mensen die deze vormtotaal creëren. Kunst zegt iets van deze maatschappij, bewust of onbewust. Zij kan een reflectie zijn op onze samenleving. Het werk van Maria Eichhorn houdt een visie in op onze maatschappij, in casu het kapitalisme.

Versijningsvorm

De presentatie van het project is uiterst minutieus voorbereid en uitgevoerd. Maria Eichhorn geeft daar zeer expliciete aanwijzingen voor die in de documenten zijn verwoord. De inrichting moet associaties oproepen met de rustige en heldere ruimte van rechtszalen en andere ambtelijke vertrekken, waardoor een natuurlijke omgeving ontstaat om de documenten te kunnen inzien. Inrichting en inhoud van het project ondersteunen elkaar. De publicatie geeft gelegenheid om het proces in beknopte versie te volgen. Een prettig bijkomend aspect is dat men bezitter is geworden van 'Maria Eichhorn Aktiengesellschaft' als men de publicatie koopt. Wat weer vragen oproept over het aspect bezit en eigendom. Want het Van Abbemuseum is natuurlijk niet zomaar eigenaar, of licentiehouder, geworden. Door de aanschaf is de collectie nu verrijkt met een kunstwerk met impliciete waarde van vijftigduizend euro en alle omringende documenten. Aktiengesellschaft valt buiten het kapitalistische systeem, maar het feit dat het Van Abbemuseum dit werk kan tonen, de licentie bezit om het te exposeren, kan de geldelijke waarde van het project verhogen. Kortom, het werk 'Maria Eichhorn Aktiengesellschaft' roept bij nader inzien meer vragen op dan in eerste instantie gedacht. Maar het is toch wel erg aantrekkelijk, dat stapeltje bankbiljetten van vijfhonderd euro. Jammer, geen winkel wil zo'n biljet accepteren. Dat maakt de waarde meteen weer discutabel. Maar het blijft mooi, vooral dat paars.

Piet van Bragt

Plug In #25 Maria Eichhorn - Aktiengesellschaft. Foto: Jos Lammers

Vrienden en vrijwilligers en hun bijdrage aan het museum

Sinds de uitbreiding van het museum in 2003 is er organisatorisch nogal wat veranderd in het museum. De toename in het aantal zalen betekende voor de staf meer werk met het invullen van onder andere de wisselende tentoonstellingen. Tegelijkertijd nam de ruimte die bewaakt moest worden, met een factor 4 toe. Aangezien het personeelsbudget niet in verhouding kon meegroeien, is er rondom de opening, o.a. vanuit de Vriendenvereniging, actie ondernomen om verschillende taken op zich te nemen. Leden van de vereniging zouden -als vrijwilligers- de infobalie voor hun en haar rekening gaan nemen. Later is ook het gastheer- en gastvrouwschap door vrijwilligers verzorgd. Met de enorme toeloop van bezoekers direct na de opening, bleek dit een erg gewenste oplossing. Hoe is de situatie nu, ruim drieëneenhalf jaar verder? Redactielid Liesbeth Schreuder sprak met enkele vertegenwoordigers.

Infobalie

Om met de infobalie te beginnen, deze wordt door ongeveer 24 vrijwilligers beheerd. Het is de bedoeling dat een van hen ten minste tweemaal per maand een dagdeel van drie uur aanwezig is. De werkzaamheden zijn zeer wisselend. Natuurlijk zijn er rustige dagen, maar vaker hebben zij het nodige omhanden, vooral door bezoekers wegwijs te maken in het museum. Het blijft dus niet bij de beantwoording van de twee meest gestelde vragen: "Waar is de wc?" en "Waar hangt dat geliefde schilderij?" Kinderen worden aan het tekenen gezet, de plattegrond wordt uitgelegd en ter plekke zoeken zij oplossingen voor de dingen die zich plotseling voordoen, aldus een van de aanwezige vrijwilligers. Soms wordt er iemand onwel, is er een kind zoek, blijken er voorwerpen verloren of gevonden en, bij grote uitzondering, moet er zomaar een zielig hondje worden opgevangen. Veel vaker komt het voor dat bezoekers even hun emoties kwijt moeten. En dat geldt zowel voor de 'stampvoetertjes', die klachten kunnen noteren in het gastenboek, als voor de bezoekers voor wie het even teveel wordt.

De coördinatie van de infobalie wordt verzorgd door Inge Korteweg en een tweetal ervaren vrijwilligers, overigens in samenspraak met de staf van het museum. Zij maakt de werkschema's en zorgt ervoor, dat de werkdruk voor de vrijwilligers niet te hoog oploopt. Het belangrijkste is dat het werk met plezier wordt gedaan. De bezoekers staan centraal. En zij weten deze houding te waarderen. In het onderzoek van de Museummonitor, dat continu onder de bezoekers van Nederlandse musea plaatsvindt, scoort het Van Abbe een 8 voor klantvriendelijkheid en voor de sfeer in het museum.

Gastheerschap

De ongeveer 80 gastheren en -vrouwen, herkenbaar aan de rode blouse, leveren ook een belangrijke bijdrage aan deze hoge score. Dit grote aantal vrijwilligers blijkt geen overbodige luxe. De vaste bewaking van het museum zou niet zonder hen kunnen functioneren. De samenwerking loopt uitstekend. Elke ochtend en middag begint met een briefing. De bewaking bespreekt met de vrijwilligers het programma: worden er grote groepen verwacht, belangrijke gasten, fotografen of soms een bruidspaar. Vervolgens worden de gastheren en -vrouwen per zaal ingedeeld. Per dagdeel heeft ieder dan drie uur de verantwoording voor een paar zalen. Het lijkt veel maar er staat ook veel tegenover. Alle vrijwilligers krijgen de gelegenheid om speciale rondleidingen te volgen of cursussen bij te wonen. Verder wordt er jaarlijks een aantal uitjes georganiseerd. Dit alles wordt door de vrijwilligers erg gewaardeerd. De onderlinge band verstevigt en de kennis neemt toe. Vooral dat laatste is weer een bijkomend voordeel voor het museum. In het contact met de bezoekers kunnen zij ingaan op ook de meer inhoudelijke vragen. Bij gespecialiseerde vragen kunnen zij natuurlijk een beroep doen op de Cicerones. Maar op basis van een eigen oordeel kunnen zij beter reageren op de bezoekers. Het Van Abbe stimuleert van harte de discussie in de zalen. Het hoeft niet meer zo stil te zijn in het museum.

Briefing
Foto: Ton Wijkman

Boos

Het overkwam mij deze zomer een aantal malen dat ik dacht: "wat wordt er toch veel over kunst geluld". Ik hoop dat u me dit onwettelijke woord in dit keurige tijdschrift voor één keer vergeeft. Ik weet wel, dat journalisten tot taak hebben om ook Neerlands Culturele wel en wee kritisch te volgen en meer dan dat. Over onze landsgrenzen heen wordt gekeken naar wat er internationaal op kunstgebied gaande is. Ons eigen vriendenjournaal levert ook een bijdrage aan de woordenstroom over kunst. Ikzelf doe er drijftig aan mee. Belangrijk is, wát er gezegd en geschreven wordt. En het gaat er ook om hóe dat gebeurt. Dat wil zeggen 'c' est le ton qui fait la musique'. Is er respect voor de kunstenaars en de bedoelingen van de tentoonstellingmakers, kunstcritici hebben vaak zo hun eigen ideeën over kunst en hoe die gepresenteerd dient te worden en treden daardoor de objecten van hun kritiek niet meer met een open geest tegemoet.

Wat maakt me zo boos?

Kunst, met name beeldende kunst is er in de eerste plaats om ervaren te worden. Men moet kijken, luisteren, ruiken. Alle zintuigen open. De taal van kunsthistorici is vaak afstandelijk met een groot abstractiegehalte. Tijdschriften als Metropolis M zijn daardoor voor veel geïnteresseerde kunstliefhebbers onleesbaar. De minder intelligente schrijvers, zoals sommige kunstcritici en kunstenaars, verschuilen zich soms achter een mist van woorden. Veel bla bla en interessandoenerij. Dat bezoedelt de geest. Het is nog niet zo gemakkelijk om van kunst te genieten. Want hoe vrij zijn we? Kunnen we ons losmaken van onze opvoeding en vooropgezette ideeën? Kritiek wordt makkelijker geleverd. Het ergert mij als de kunstcritici alleen hun eigen uitgangspunten hanteren voor hun kritiek, die zij nauwelijks verantwoorden. Dat vind ik respectloos en hooghartig.

Ik bezocht dit jaar de vijfjaarlijkse tentoonstelling in Kassel: de Documenta.

Deze grote internationale manifestatie kreeg evenals De Biënnale van Venetië veel slechte kritieken. Het beleid van de tentoonstellingmakers kwam er niet goed vanaf. Men had kritiek op de afwezigheid van bekende namen. Het kleurgebruik in de tentoonstellingszalen zou niet deugen.

Ik besloot mijn vorige kroniek met de opmerking dat degene die kunst maakt of laat zien, moet verantwoorden waarom dat kunst is. Dat geldt voor de kunstenaar en de curator, maar net zo goed voor de criticus. Die moet zijn kritiek ook (kunnen) verantwoorden. Bij de Documenta verschenen drie dikke boekwerken. Een zeer handzame catalogus van alle deelnemende kunstenaars; telkens een afbeelding op de rechterpagina en een toelichting ter linkerzijde. Daarnaast verscheen er een Bilderbuch met alleen prachtige foto's en ten slotte een dikke reader met vooral tekst.

Ik dacht eerst deze kroniek te vullen met 500 woorden getiteld: 'over kunst wordt teveel geluld' (zie afbeelding). Vijfhonderd willekeurige woorden, die ik op een of andere wijze associeer met kunst, of met het gesprek dan wel de beschouwing over kunst. Ik ben bij het aantal van 114 woorden voorlopig gestopt. Er doemden een aantal vragen op. Zou het wel interessant genoeg worden om de kroniek te vervangen? Welke woorden horen er wel in thuis en welke niet? Ik kreeg het gevoel, dat ik er het hele woordenboek wel in kon opnemen, want welk woord zou je nou niet met kunst kunnen associëren? Ik wil U, lezer, oproepen hieraan actief mee te werken en mij uw suggesties te laten weten. Misschien kunnen we komen tot 'De Woordenlijst van 500 'Kunst-woorden' van de Vrienden van het Van Abbemuseum'. Reacties graag naar kunstwinkel@leosteinhaus.nl

Leo Steinhauzer

KUNSTMINNAAR

kroniek van een

Over kunst wordt teveel geluld
500 woorden
kunst, mooi, wat? hoe? Lelijk
fascinerend, kind, boos, oorlog
kwaad, geweld, politiek, bewust
document, verf, steen, graniet
Documenta, huid, perspex, video
structuur, materie, textuur, lijn
foto, lijst, sokkel, beeld, portret
treffend, leven, actie, stilte
landschap, lijn, individu, werk
kunstenaar, maatschappij, spelen
horen, zien, zwijgen, atelier
internationaal, ets, grafiek, doen
tonen, toon, keramiek, staal
roest, brons, puin, ezel, tafel
taal, geometrie, kleur, expressie
agressie, liefde, betrokken, vlak
rood, volume, vet, substantie
geel, zand, olie, spijkers, aquarel
linnen, spieraam, wit, installatie
ruimte, lucht, wolken, grijs, geest
inspiratie, kritiek, geschiedenis
wetenschap, studies, samenleving
guis, beitel, hamer, gereedschap
vakkennis, vaardigheid, tekenen
kunnen, kwast, penseel, cultuur
pen, inkt, veer, pigment, pasteus
bloed, zweet, tranen, schetsen
hakken, inspiratie, zagen, klei....

AGENDA EN MEDEDELINGEN VRIENDEN

Website

Alle activiteiten van de Vereniging van Vrienden Van Abbemuseum kunt u vinden op de website van de Vrienden: <http://www.vriendenvanabbe.nl/>. Daar kunt u zich ook aanmelden voor de activiteiten. Ook rondleidingen voor de Vrienden worden hier aangekondigd.

AUDITORIUMPROGRAMMA VAN ABBEMUSEUM

Kijk voor actuele informatie en reserveringen onder 'Activiteiten' op www.vanabbemuseum.nl. De entree voor de concerten is gratis met een entreebewijs voor het museum. De entree voor de andere bijeenkomsten bedraagt € 3,50.

TENTOONSTELLINGSAGENDA VAN ABBEMUSEUM

Vanaf 22 september

Vormen van Verzet - Kunstenaars en het verlangen naar sociale verandering van 1871 tot heden

Living Archive: De verbeelding aan de macht - Het Apollohuis

10 november - 6 december 2007

Be[com]ing Dutch: Caucus

zaterdag 17 november 2007

17:00 - 02:00 uur
Museumnacht

Wijzigingen voorbehouden

NOG TE ZIEN

Plug In - De collectie anders
Cityplan - Het modernste ontwerp voor Eindhoven
Bibliotheektentoonstelling:
Het Apollohuis - Publicaties

NIEUW

6 november 2007 - 4 januari 2008

Bibliotheektentoonstelling: Certain Trees

COLOFON

Redactie Journaal

Frank Bierkenz, Nicole de Boer, Piet van Bragt,
Nick van Broekhoven(eindredactie), Freek de Leeuw,
Liesbeth Schreuder, Leo Steinhauzer, Leo Ulrich, Ton Wijkman.

Concept en vormgeving

Korteweg Communicatie, Eindhoven

Fotografie

Peter Cox, Ton Wijkman, Jos Lammers, Bram Saeys

Bureau Vereniging Vrienden Van Abbemuseum

Stratumsedijk 2
Postbus 6188, 5600 AZ Eindhoven
tel. 040-2381032, fax 040-2460680
e-mail: info@vriendenvanabbe.nl
website: www.vriendenvanabbe.nl

Bureau geopend:

Maandag 9.30-15.00 uur (m.u.v. schoolvakanties)
Op andere dagen kunt u een boodschap
inspreken op het antwoordapparaat.

Van Abbemuseum

Bilderdijklaan 10
Postbus 235, 5600 AE Eindhoven
tel. 040-2381000, fax 040-2460680
internet: www.vanabbemuseum.nl
e-mail: info@vanabbemuseum.nl

Openingstijden Van Abbemuseum

dinsdag t/m zondag 11.00-17.00 uur
donderdag 11.00-21.00 uur

Lezersonderzoek Journaal

In dit Journaal treft u een kaart aan met een aantal vragen die betrekking hebben op dit tijdschrift en enkele algemene vragen. Strevend naar optimalisering van kwaliteit stelt de redactie uw antwoorden zeer op prijs en vraagt dan ook uw medewerking. De kaart kan ongefrankeerd worden geretourneerd. Onder de inzenders worden drie exemplaren verloot van René Pingens geschiedenis van het Van Abbemuseum: *Dat museum is een mijnheer*. Dank voor uw medewerking.

Infobalie zit verlegen om enkele nieuwe vrijwilligers

Aan de Infobalie van het Van Abbemuseum zorgt een team van vrijwilligers voor publieksinformatie aan de bezoekers van dit museum. Enkele dagdelen per maand staan zij vooraan bij de ingang van het museum om bezoekers wegwijs te maken. Mede dankzij de toenemende belangstelling van het publiek en de beperkte capaciteit van het team, is er behoefte aan uitbreiding. Deze zoeken wij vooral in kringen van de Vrienden van het Van Abbemuseum, omdat zij al enigszins vertrouwd zijn met het museum. Belangstellenden die deel willen gaan uitmaken van het team, kunnen zich aanmelden bij Trudy van de Meerakker: Postbus 235, 5600 AE /Bilderdijklaan 10, 5611 NH Eindhoven. Nadere informatie over de werkzaamheden verstrekt Inge Korteweg die binnen het team als coördinator optreedt. Zij is telefonisch bereikbaar: 040 283 8083.

